

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

із навчальної дисципліни

**«УКРАЇНСЬКІ ІСТОРИКО-ГУМАНІТАРНІ
СТУДІЇ»**

*(для студентів денної, заочної і дистанційної форм навчання
усіх фахових спрямувань Університету)*

Плани практичних занять з навчальної дисципліни «Українські історико-гуманітарні студії» (для студентів денної, заочної і дистанційної форм навчання усіх фахових спрямувань Університету) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. М. В. Яцюк. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. – 17 с.

Укладач канд. іст. наук, доц. М. В. Яцюк

Рецензент В. В. Жигло, кандидат історичних наук, доцент

Рекомендовано кафедрою історії і культурології, протокол № 7 від 27.08. 2020.

Загальні методичні рекомендації

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Українські історико-гуманітарні студії» є формування гуманітарного простору України в історико-культурній ретроспективі.

Мета навчальної дисципліни: розширити розуміння студентами наріжних процесів формування гуманітарного простору України в історико-культурній ретроспективі, яке є складовою частиною загальнолюдського історико-культурного, освітнього і наукового надбання.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Українські історико-гуманітарні студії» є вивчення процесів формування гуманітарного простору України в історико-культурній ретроспективі, формування системи знань про закономірності історичного і культурного процесів в українських землях, розвиток критичного історичного мислення на засадах гуманізму і поваги до іншої культури і думки.

Кафедра історії і культурології ХНУМГ ім. О. М. Бекетова бачить пріоритетним викладання предмета в інноваційному ключі. Механізм осягнення інновацій полягає в реалізації окремих блоків: теорія і практика; співвідношення історичного і логічного; основи психології, участь студентів і викладачів у наукових конференціях; діалоговий характер навчання тощо.

Основними формами вивчення навчальної дисципліни «Українські історико-гуманітарні студії» є лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів, наукова робота через участь студентів у конференціях.

Лекції охоплюють весь курс «Українських історико-гуманітарних студій». Вони покликані допомогти студентам опанувати головні питання й проблеми тем, полегшити і поглибити їх вивчення за науковою історичною літературою. Лекції мають пізнавальний, цілісний характер і сприяють розвитку історичного мислення у студентів.

Практичні заняття є формою контролю за самостійною роботою студентів. Водночас вони дають змогу розкрити індивідуальність особистості через підготовку доповідей, розгорнутих бесід, дискусій, круглих столів,

рецензування та обговорення рефератів, колоквиумів. Такі активні форми навчання допомагають студенту поглибити й творчо осмислити одержані знання.

Самостійна робота в бібліотеках, Internet дає можливість знайомства з монографіями, документами, альтернативними точками зору різних авторів на конкретні проблеми історико-культурного минулого України. Самостійна робота виховує у студентів самодисципліну, почуття відповідальності, вміння орієнтуватися в розмаїтті думок і підходів, творчо осмислювати одержані знання.

Особливе місце посідають консультації, що проводяться викладачами кафедри. Вони спрямовані на допомогу при підготовці до практичних занять, написанні рефератів.

Підготовлені студенти беруть участь у наукових конференціях. Це сприяє поглибленню інтересу до наукових досліджень, вихованню і розвитку культури мови, вмінню та навичкам публічних виступів, участі в дискусіях.

Міждисциплінарні зв'язки

Вивчення цієї дисципліни безпосередньо спирається	На результати вивчення цієї дисципліни безпосередньо спираються
Вихідна	Культурологія
	Етика та естетика
	Теорія цивілізацій та глобалістика

Результати навчання

Програмний результат навчання	Результат навчання за дисципліною	Теми
1	2	3
РН12 Застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг	РН12.1 Аналізувати соціально-історичні та культурно-історичні передумови формування гуманітарного простору України	1.2, 1.3, 1.4, 2.2, 2.3, 2.4
	РН12.2 Визначати періоди, закономірності формування та розвитку етнополітичних та етнокультурних процесів в Україні	1.2, 2.1, 2.3, 2.4

1	2	3
	PH12.3 Аналізувати сучасні документи та історичні матеріали, що відтворюють закономірності формування гуманітарного простору України	1.1, 2.1
PH14 Проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття	PH14.1 Використовувати ознаки соціально-історичних епох та критерії причинно-наслідкових зв'язків історичних, соціальних, культурно-історичних процесів під час аналізу передумов формування гуманітарного простору України	1.2, 2.3, 2.4
PH17 Адекватно оцінювати свої знання і застосовувати їх в різних професійних ситуаціях	PH17.1 Узагальнювати наукову інформацію історичного, культурологічного, суспільствознавчого і гуманітарного характеру	1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3
	PH17.2 Використовувати методи соціальних досліджень	1.1

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, 3 кредити ЄКТС.

Змістовий модуль 1 Суспільно-історичні особливості формування гуманітарного простору в Україні

Тема 1.1 Джерела та історіографія історичних наук в Україні.

Тема 1.2 Етнографічні студії в контексті формування гуманітарного простору в Україні.

Тема 1.3 Формування передумов та характерні прояви соціальної і національної боротьби в українських землях.

Тема 1.4 Формування української державності: етапи та особливості.

Змістовий модуль 2. Історико-культурні візії гуманітарної складової українського минулого

Тема 2.1 Витоки культурно-цивілізаційної складової гуманітарного простору в Україні.

Тема 2.2 Культура княжої доби (X–XIII ст.).

Тема 2.3 Історико-культурний поступ героїчної доби (XIV–XVIII ст.).

Тема 2.4 Український вимір історико-культурної складової формування гуманітарного простору у XIX – XX ст.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1 Суспільно-історичні особливості формування гуманітарного простору в Україні

Тема 1.1 Джерела та історіографія історичних наук в Україні

Заняття 1

1. Усні та письмові джерела.
2. Речові джерела.
3. Інші історичні джерела.
4. Роль допоміжних історичних наук у вивченні історичного минулого України.

Питання для самоконтролю

1. Що таке історичні джерела?
2. Назвіть основні різновиди усних, письмових і речових джерел.
3. Назвіть основні різновиди зображальних джерел.
4. Які допоміжні історичні дисципліни Ви знаєте?
5. Які саме природничі дисципліни мають значення для дослідження історії?
6. В чому різниця між археографією і палеографією?
7. В чому полягають методи історичного дослідження?

Заняття 2

1. Вітчизняна історіографія.
2. Вітчизняна історіографія ХХ ст.
3. Іноземні історики України.
4. Антиукраїнські історичні міфи.

Питання для самоконтролю

1. Які три етапи пройшла українська історична думка до кінця ХІХ ст.?
2. В чому головна заслуга М. Грушевського як історика?

3. Чи можна вважати істориків КПРС справжніми істориками?
4. В чому сутність сучасного етапу розвитку української історичної науки?
5. Який історик взагалі першим написав про Україну?
6. В чому цінність «ворожого» погляду на Україну?
7. Вкажіть на основні перекручення історії України з боку румунських, польських та єврейських істориків.
8. Вкажіть на основні перекручення історії України з боку російських істориків.

Тема 1.2 Етнографічні студії в контексті формування гуманітарного простору в Україні

Заняття 1

1. Поняття «етнографія» та етапи становлення етнографічних досліджень.
2. Етнографічне районування України.
3. Історія і культурні традиції української Слобожанщини.

Питання для самоконтролю

1. Як історико-етнографічний регіон впливає на самоусвідомлення населення?
2. Покажіть своєрідність етнічної історії українців.
3. Визначить політичні та культурні чинники виникнення етнографічних груп українців.
4. Охарактеризуйте локальні групи українців.

Заняття 2

1. Українське Полісся: історія і культурні особливості.
2. Волинь і Західна Україна.
3. Особливості історико-культурного середовища Поділля і Середньої Наддніпрянщини.
4. Південь України

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте специфічні риси у мові, культурі й побуті Українського Полісся.
2. Доведіть, що етнічне ядро козацтва є «Руська земля» (Київщина, Чернігівщина, Переяславщина).
3. Покажіть особливість Покутя як окремого історико-етнографічного регіону України.

Тема 1.3 Формування передумов та характерні прояви соціальної і національної боротьби в українських землях

Заняття 1

1. Соціальна боротьба у Київській Русі та Галицько-Волинській державі.
2. Боротьба українства з соціальним та національним гнобленням у часи входження до Литовсько-Польської держави.
3. Боротьба з соціальним та національним гнобленням в Україні у другій половині XVII–XVIII ст.

Питання для самоконтролю

1. Перелічіть основні етапи соціальної та національної боротьби на Україні.
2. Особливості соціальної боротьби у Давньоруській державі.
3. У наслідок яких причин на півдні України виникло козацтво та яку роль воно зіграло у боротьбі з соціальним та національним гнобленням?
4. Особливості соціальних процесів та соціальної боротьби на Україні у XVIII–XIX ст.

Заняття 2

1. Соціальна та національна боротьба в Україні у XIX – на початку XX ст.
2. Соціальна та національна боротьба у часи національно-демократичної революції (1917–1920 рр.).

3. Соціальна та національна боротьба у роки входження України до складу СРСР (1920–1991 рр.).

Питання для самоконтролю

1. Проаналізуйте відмінність соціальної політики Центральної Ради і урядів гетьманату П. Скоропадського.

2. Проаналізуйте роль дисидентського руху у боротьбі за вільний розвиток українського національного життя у часи хрущовської «відлиги» та брежнєвського «застою» у СРСР.

Тема 1.4 Формування української державності: етапи та особливості

Заняття 1

1. Київська держава (Київська Русь).
2. Галицько-Волинська держава.
3. Козацько-гетьманська держава (середина XVII – кінець XVIII ст.).
4. Українська Центральна Рада.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть етапи української державності.
2. Визначте чинники, які сприяли появі української державності в той чи інший історичний період, а також охарактеризуйте причини втрати українцями своєї державності.
3. Проаналізуйте трансформацію політичної системи Київської Русі.
4. Проаналізуйте систему політичної влади доби української козацької держави.

Заняття 2

1. Українська Держава гетьмана П. Скоропадського.
2. Українська Народна Республіка доби Директорії.
3. ЗУНР.
4. Україна (від 1991 року).

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте політику Росії і Польщі щодо української державності в зазначені історичні періоди.
2. Визначте основні етапи Української революції 1917–1920 рр., а також охарактеризуйте їх державотворчі особливості.
3. Опишіть здобутки і прорахунки в державному будівництві новітньої України.

Змістовий модуль 2. Історико-культурні візії гуманітарної складової українського минулого

Тема 2.1 Витоки культурно-цивілізаційної складової гуманітарного простору в Україні

Заняття 1

1. Найдавніші археологічні культури на теренах України. Виникнення первісного мистецтва.
2. Язичництво як світоглядна та культурна система. Різновиди і прояви язичницького світогляду і культури.
3. Виникнення землеробства і скотарства на території України. Неолітична революція.
4. Трипільська цивілізація і її вплив на культуру і господарські традиції українців.

Питання для самоконтролю

1. Яка була найбільш стародавня назва України у приблизно сучасних кордонах? Хто її так називав?
2. Яких тварин вперше в світі приручили на території України?
3. До якої мовної сім'ї і мовної групи належить українська мова?
4. Що таке магія і якою вона буває?

Заняття 2

1. Українській сегмент індоєвропейської проблематики.
2. Культура бронзової доби в українських землях.
3. Антична культурно-цивілізаційна присутність в українських землях.
4. Духовність і культура стародавніх слов'ян.

Питання для самоконтролю

1. Що є найбільш сенсаційним у трипільській культурі?
2. Як називали верховного бога слов'ян?
3. Чим дикуни відрізняються від варварів?
4. Який технічний винахід греки запозичили у скіфів?

Тема 2.2 Культура княжої доби (X–XIII ст.)

Заняття 1

1. Особливості світорозуміння людини часів Київської Русі.
2. Писемність і освіта в Київській Русі.

Питання для самоконтролю

1. Які першовитоки має культура Київської Русі?
2. У що вірили наші далекі предки?
3. Що таке язичництво?
4. Як сприймали русичі процес християнізації?
5. Який вплив справило християнство на процеси розвитку культури Київської Русі?
6. Що нового було привнесено у державну систему освіти за часів князювання Ярослава Мудрого?
7. Які ви знаєте провідні жанри оригінальної літератури Київської Русі?
8. Чи стала перекладна література першоджерелом для процесів становлення і розвитку оригінальної літератури Київської Русі?

Заняття 2

1. Розвиток літератури. Наука. Музика.
2. Містобудування і архітектура.
3. Образотворче мистецтво. Книжкова мініатюра.

Питання для самоконтролю

1. Які ви знаєте провідні жанри оригінальної літератури Київської Русі?
2. Чи стала перекладна література першоджерелом для процесів становлення і розвитку оригінальної літератури Київської Русі?
3. Кого ви назвете з видатних діячів культури Київської Русі?
4. Стисло охарактеризуйте основні жанри образотворчого мистецтва Київської Русі. Чи існували тоді художні школи, цехи, майстерні?
5. Що таке мозаїки та фрески? Чи можна вважати, що вони належать до оригінального вітчизняного мистецтва?

6. Які види прикладного мистецтва набули високого розвитку та поширення на Русі?

Тема 2.3 Історико-культурний поступ героїчної доби (XIV–XVIII ст.)

Заняття 1

1. Суспільно-політичні та історичні обставини розвитку української культури XVI – XVIII ст.

2. Козаччина як культурне явище.

Питання для самоконтролю

1. Чи сприяла польсько-литовська доба розвитку культури в Україні?

2. Коли і ким було започатковано книгодрукування в Україні?

3. Як і чому народні обрядові дійства трансформувалися у театралізовані розваги?

Заняття 2

1. Освіта і наука в українській духовності:

а) освітній рух в Україні у XVI-XVII ст.;

б) світопростір українських братських шкіл;

в) Києво-Могилянська академія як духовний, навчальний та науково-культурний центр східного та південного слов'янства;

г) становлення університетської освіти в Україні у XVIII-XIX ст.

2. Розвиток книгодрукування в Україні.

Питання для самоконтролю

1. Під впливом яких чинників в українській освіті відбулися істотні зміни на межі XVI-XVII століть?

2. Яка система освіти використовувалася в Острозькій академії?

3. Які особливості характерні для українських братських шкіл?

4. Як мандрівники, зокрема Павло Алеппський, характеризували рівень освіти в Україні.

Тема 2.4 Український вимір історико-культурної складової формування гуманітарного простору у ХІХ – ХХ ст.

Заняття 1

1. Загальні тенденції розвитку української культури. Освіта і наука в духовному житті України ХІХ ст.
2. Українське національно-культурне відродження ХІХ ст.
3. Репресії російського царизму проти української культури у ХІХ ст.
4. Продовження традицій українського меценатства.
5. Розвиток українського мистецтва у ХІХ – на початку ХХ ст.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризувати умови розвитку української культури ХІХ ст.
2. Якими є досягнення вітчизняної освіти та науки в ХІХ ст.?
3. Охарактеризуйте роль інтелігенції у вирішенні національних проблем в Україні.

Заняття 2

1. Періодизація та загальні риси розвитку культури України у ХХ ст.
2. Розвиток освіти і науки України у Новітню добу.
3. Література України ХХ ст.
4. Образотворче мистецтво, театр та кіно.
5. Головні тенденції розвитку культури України на сучасному етапі.

Питання для самоконтролю

1. Що впливало на формування нових тенденцій в мистецтві ХІХ ст.
2. Визначте роль меценатства у культурному розвитку України.
3. Дайте визначення поняття «українське національно-культурне відродження».
4. Які напрямки характерні для українського мистецтва ХІХ ст.?

Список рекомендованої літератури

1. Антонович М. Голодомор 1932-1933 років в Україні як злочин геноциду згідно з міжнародним правом / М. Антонович. – Київ, 2016. – 370 с.
2. Біблер В. Культура. Діалог культур / В. Біблер. – Київ, 2018. – 368 с.
3. Бойко О. Історія України / О. Бойко. – Київ : «Академвидав», 2007. – 688 с.
4. Гнатюк О. Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність / О. Гнатюк. – Київ : «Академвидав», 2005. – 240 с.
5. Горелов М. Цивілізаційна історія України / М. Горелов, О. Моця. – Київ : Критика, 2005. – 489 с.
6. Грицак Я. Розмови про Україну / Я. Грицак, І. Хруслинська. – Київ : Дух і літера, 2018. – 360 с.
7. Еліаде М. Пошуки. Історія та смисл в релігії / М. Еліаде. – Київ : Дух і літера, 2019. – 256 с.
8. Перкаль А. Річ Посполита двох народів і Україна. Дипломатичні відносини 1648-1659 / А. Перкаль. – Київ : Вид. дім Києво-Могилянської академії, 2013. – 400 с.
9. Попович М. Нарис історії культури України / М. Попович. – Київ : АртЕк, 2001. – 728 с.
10. Семененко В. І. Історія України / В. І. Семененко. – Харків : Фолио, 2007. – 328 с.
11. Снайдер Т. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь 1569–1999 / Т. Снайдер. – Київ : Дух і літера, 2012. – 464 с.
12. Чухліб Т. Козаки і татари. Українсько-кримські союзи 1500–1700-х років / Т. Чухліб. – Київ : Вид. дім Києво-Могилянської академії, 2017. – 272 с.
13. Чухліб Т. Магнат, Козак і Гайдамака. Боротьба за владу Русі-України з Кораною Польською (1569–1769 рр.) / Т. Чухліб. – Київ : Вид. дім Києво-Могилянської академії, 2018. – 256 с.
14. Шлегель К. Археологія комунізму / К. Шлегель. Київ : Дух і літера, 2018. – 120 с.

Виробничо-практичне видання

Плани практичних занять
із навчальної дисципліни

«УКРАЇНСЬКІ ІСТОРИКО-ГУМАНІТАРНІ СТУДІЇ»

*(для студентів денної, заочної і дистанційної форм навчання усіх фахових
спрямувань Університету)*

Укладач **ЯЦЮК** Микола Володимирович

Відповідальний за випуск *М. В. Яцюк*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *М. В. Яцюк*

План 2020, поз. 383М

Підп. до друку 25.01.2021. Формат 60 × 84/16
Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 1,0
Зам. № Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002

Електронна адреса: rektorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.